

УДК 339.137.2:[658.15:666.75]

DOI: 10.31891/2307-5740-2019-272-4-1-191-195

БАРДАЧЕНКО Д. М., ГАРАФОНОВА О. І.

Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА НА РИНКУ БУДІВЕЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ ЯК ЗАПОРУКА ФОРМУВАННЯ ЙОГО КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ

У статті проведено дослідження значення фінансової стійкості підприємства для формування його конкурентних переваг. Визначено зміст таких понять, як «конкурентоспроможність», «конкурентні переваги» та «фінансова стійкість». Зазначено складові формування конкурентоспроможності підприємства. Обґрунтовано взаємозв'язок фінансової стійкості та конкурентних переваг підприємства.

Ключові слова: економічна конкуренція, конкурентоспроможність, конкурентна перевага, фінансова стійкість.

BARDACHENKO D., GARAFONOVA O.

Kyiv National University named after Vadym Hetman

THE SYSTEM OF MANAGEMENT OF ENTERPRISE FINANCIAL STABILITY ON THE MARKET OF BUILDING MATERIALS AS A GUARANTEE FOR THE FORMATION OF ITS COMPETITIVE ADVANTAGES

The purpose of this article is to explore the financial stability of enterprises as a guarantee of competitive advantage, and to prove that only financial-resistant enterprises have competitive advantages in the long-term perspective. It has been clarified that if enterprise was financially sustainable, it had the ability to apply R&D projects in its activities, the use of R&D projects would promote innovation, the latter means that the goods or services would have a unique character, which implies that the enterprise would generate certain competitive advantages and would be competitive. Therefore, we can conclude that the relationship between the financial stability of the company and its ability to gain competitive advantages is close. Financial stability of any enterprise is one of the main conditions for successful and stable operation in market conditions. In the article we have considered the leaders on building materials market. Also we have seen the distribution of shares in the structure of Ukrainian exports and concluded that the leaders of the industry and enterprises that occupy the largest market share are only those enterprises that exist for more than one year and have a sound financial basis, which ensures the formation of competitive advantages in them and, accordingly, ensures efficiency and performance.

Keywords: economic competition, competitiveness, competitive advantage, financial stability.

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку економіки вимагає від підприємств підвищувати свою ефективність та результативність в умовах конкурентного середовища шляхом запровадження більш дієвих форм і методів забезпечення конкурентоспроможності продукції за рахунок впровадження досягнень науково-технічного прогресу та інновацій. Важливу роль при цьому відіграє саме фінансова стійкість економічної системи, оскільки вона є підґрунтям формування конкурентних переваг.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, в яких започатковане розв'язання проблеми. Теоретичним, методичним і практичним аспектам фінансової стійкості підприємства присвячені праці таких авторів: Н.О. Ковальчука, О.В. Меленя, О.П. Павленко, Т.В. Руснака, І.В. Семиліта, В.В. Шмельова та В.М. Яценко та інших, що дозволяє опанувати цей досвід та використати його на практиці.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на велику кількість досліджень, на сьогодні немає єдиної думки щодо того, що система управління фінансовою стійкістю підприємства є запорукою формування його конкурентних переваг, які необхідні кожному суб'єкту господарювання в сучасних економічних умовах.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження фінансової стійкості підприємств як запоруки формування конкурентних переваг та доведення того, що лише фінансово-стійкі підприємства мають конкурентні переваги в довгостроковій перспективі.

Основні завдання:

- визначити сутність понять «конкурентна перевага», «конкурентоспроможність» та «фінансова стійкість»;
- підтвердити існування взаємозв'язку складових формування конкурентоспроможності підприємства;
- дослідити та визначити роль фінансової стійкості у формуванні конкурентних переваг підприємства.

Виклад основного матеріалу. Більшість науковців, зокрема Т.В. Руснак, І.В. Семиліт, О.В. Мелень, О.П. Вашків, Н.О. Ковальчук та О.П. Павленко, наголошують, що умовою і гарантією виживання і розвитку будь-якого підприємства є його фінансовий потенціал та фінансова стійкість.

Економічна конкуренція представляє собою змагання між суб'єктами господарювання з метою здобуття завдяки власним досягненням переваг над іншими суб'єктами господарювання, внаслідок чого

споживачі мають можливість вибрати між кількома продавцями, а окремий суб'єкт господарювання не може визначати умови обороту товарів на ринку [1, с. 271].

Конкурентоспроможність підприємства тісно пов'язана з його конкурентними перевагами, що виникають тоді й там, де виникає та розвивається конкуренція. Чим більшого розповсюдження набуває конкуренція на ринку, тим більш значущими для досягнення позитивних фінансових результатів є конкурентні переваги. Іншими словами, забезпечення конкурентоспроможності підприємства перетворюється на процес постійного створення та використання підприємством власних конкурентних переваг і управління ними задля досягнення певних цілей на конкурентному ринку в конкретний проміжок часу.

Враховуючи трактування конкурентоспроможності Ожегова С.І. [2], Фатхутдінова Р.А. [3], Грошева В.П. [4] та Фасхієва Х.А. [5], на підставі узагальнення запропонуємо власне визначення: конкурентоспроможність підприємства – здатність підприємства ефективно використовувати свій конкурентний потенціал, зберігаючи при цьому своє становище на конкурентному ринку або ж розширювати займаний сектор ринку, постійно вести пошук та раціонально реалізовувати виявлені резерви конкурентного потенціалу в умовах обмеженості ресурсів.

Конкурентна перевага представляє собою рівень компетенції щодо інших підприємств-конкурентів у нагромадженні та використанні виробничого потенціалу певної спроможності, а також його окремих складників – технології, ресурсів, менеджменту, навичок і знань персоналу тощо, що знаходить вираження в таких результатуючих показниках, як якість продукції, прибутковість, продуктивність тощо [6, с. 35].

У науковій літературі виділяють три основні концепції щодо джерел формування конкурентних переваг підприємства: інституційна, ринкова та ресурсна. Інституційна концепція джерелом конкурентних переваг вбачає інтеграцію підприємства в оточуюче бізнес-середовище. Ринкова концепція багато в чому залежить від галузі, видів та масштабів конкурентної боротьби, а також від поведінки підприємства на ринку. Щодо ресурсної, то зазначимо, що тут підприємства розглядаються як унікальне поєднання матеріальних та нематеріальних ресурсів з процесами управління ними [7]. М. Портер пропонує вважати конкурентні переваги джерелом перемоги або поразки у конкурентній боротьбі, акцентуючи увагу на ресурсному аспекті формування конкурентної переваги [8].

На нашу думку, в умовах інноваційної економіки одним з основних джерел формування конкурентних переваг підприємства може виступати унікальність продукту, адже сучасний стан конкуренції детермінує потребу в підприємствах, що випускають продукцію чи дозволяють виділитися серед подібних господарюючих суб'єктів, надаючи унікальну торгову пропозицію, що, в свою чергу, забезпечуватиме фірмі клієнтів. Якщо підприємство має унікальний продукт або послугу, воно може вирізнитися з-поміж інших, встановлювати підвищену ціну на товари і послуги, збільшувати обсяги продажу через залучення значної кількості покупців за рахунок індивідуальних характеристик товару та підсилювати лояльність покупців до своєї товарної марки через їх прихильність до додаткових характеристик продукції.

Слід зазначити, що глобальне опитування керівників компаній у 2017 році показало, що половина компаній вважає, що інноваційні зусилля суттєво впливають на збільшення їх доходів завдяки росту продажів. Кожна п'ята компанія-лідер з впровадження інновацій чекає збільшення прибутку на 15% у наступні п'ять років. Інноваційність компанії також є вагомим фактором «припливу» чи «відпливу» талантів. Відома компанія «Deloitte» виявила, що дві третини молодих співробітників у світі збираються змінити місце роботи в найближчі три роки, а дослідження Dell та Intel показало, що двоє з п'яти підуть через низькі технології в компаніях [9].

Дослідження PwC показали, що доходи компаній, які виділяють понад 25% своїх R&D-бюджетів на програмне забезпечення, ростуть набагато швидше, ніж у ключових конкурентів, які виділяють на це меншу частину бюджетів розвитку. Також міжнародна дослідницька компанія Gartner називає такі ключові технології для бізнесу, які забезпечують конкурентоспроможність сучасного підприємства, як машинне навчання і штучний інтелект, «розумні» додатки, інтернет речей, доповнена і віртуальна реальність, цифрові двійники об'єктів, блокчейн, системи чат-спілкування, адаптивні системи безпеки, додатки і мережева сервісна архітектура, платформи цифрових технологій [9].

Отже, конкурентоспроможність сучасного підприємства напряму залежить від наявності конкурентних переваг у виді унікального продукту, що, в свою чергу, формується завдяки впровадженню інновацій, можливість впровадження яких тісно пов'язана із фінансовими можливостями підприємства (рис. 1).

Якщо підприємство фінансово стійке, то має можливість застосовувати R&D-проекти у діяльності. Це, у свою чергу, дозволяє вирішити питання – підтримки виробництва, впровадження нової техніки та технологій, захисту інформації та окремих об'єктів, дотримання стандартів та забезпечення екологічної безпеки, зниження собівартості продукції, що виготовляється, використання та продаж продукту інтелектуальної власності, створення нового бізнесу та продукту. Застосування R&D-проектів сприяє створенню інновацій, останні означають, що товари або послуги будуть мати унікальний характер, з цього випливає, що підприємство сформує певні конкурентні переваги і буде конкурентоспроможним. Отже, можна дійти висновку про тісний взаємозв'язок фінансової стійкості підприємства і його можливості набуття конкурентних переваг.

Рис. 1. Складові формування конкурентоспроможності підприємства

Джерело: авторська розробка

Зважаючи на те, що на сьогоднішній день українська економіка знаходиться під впливом глобалізаційних та інтеграційних процесів, які актуалізують для вітчизняних підприємств набуття навичок виживання за умов жорсткої конкуренції, можна зробити висновок, що питання забезпечення конкурентоспроможності і формування конкурентних переваг набуває дійсно великого значення, фінансова стійкість підприємства є запорукою формування його конкурентних переваг і навпаки формування конкурентних переваг є запорукою фінансової стійкості підприємства.

Фінансова стійкість підприємства – це здатність суб'єкта господарювання функціонувати і розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів і пасивів у внутрішньому і зовнішньому середовищі, яке змінюється, що гарантує його постійну платоспроможність і інвестиційну привабливість в межах допустимого рівня ризику [10 с. 11].

Фінансова стійкість будь-якого підприємства є однією з головних умов успішної та стабільної роботи в ринкових умовах. Розглянемо фінансово-стійкі підприємства на ринку керамічних плит та плиток.

Ринок керамічної плитки України у 2014–2018 році має тенденцію до скорочення. Однак, у 2017 році спостерігається збільшення кількості обсягів виробництва плитки порівняно з 2016 роком на 6,8 %. Галузь має значні обсяги як експортних, так і імпорتنних операцій. Внаслідок девальвації гривні вплив українських виробників на внутрішній ринок країни поступово зростає, що має наслідок у поступовому збільшенні обсягів виробництва.

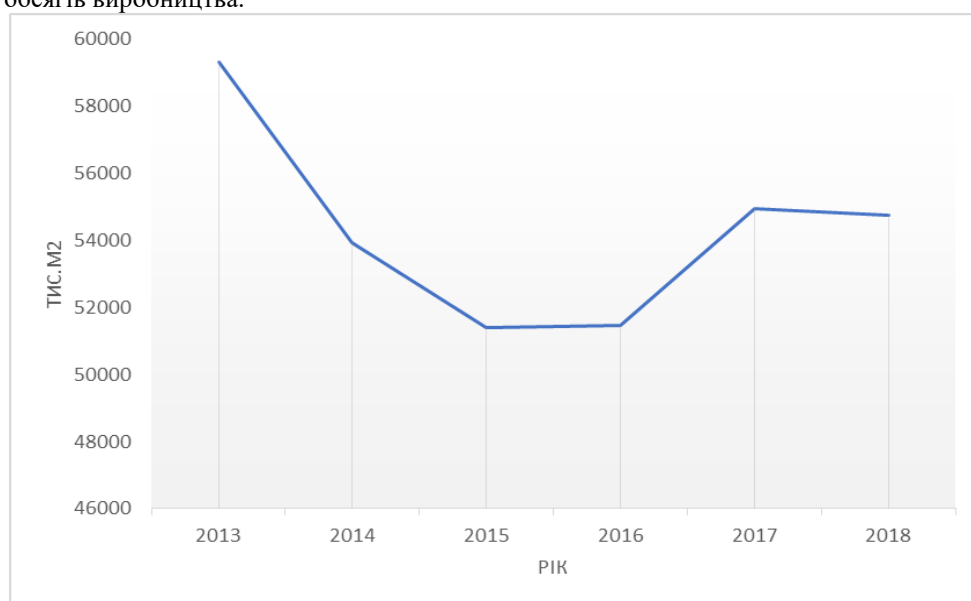

Рис. 2. Виробництво керамічної плитки в Україні 2013–2018 рр., тис. м²

Джерело: розроблено автором на основі [11, 12, 13]

Взагалі глина та вироби на її основі є одним з найдавніших будівельних матеріалів, які не втратили актуальності й дотепер. Як і більшість інших будівельних товарів, він значною мірою залежить саме від обсягів житлового будівництва у країні, і упродовж останніх 7 років характеризується негативною динамікою обсягів споживання. Разом з тим, керамічна плитка вітчизняного виробництва користується більшим попитом, ніж імпортна, а продукція українських виробників є конкурентоспроможною.

Розподіл часток у структурі українського експорту представлено на рис. 3.

Лідерами виробництва керамічної плитки в Україні є ТОВ «Атем Груп» (Київ), «Харківський плитковий завод» (Харківська обл.), «Cersanit Invest» (Житомирська обл.) та ПрАТ «Інтеркерама» (Дніпропетровська обл.), сукупна частка яких становить більше 90% від загального обсягу виробленої плитки [11, 13].

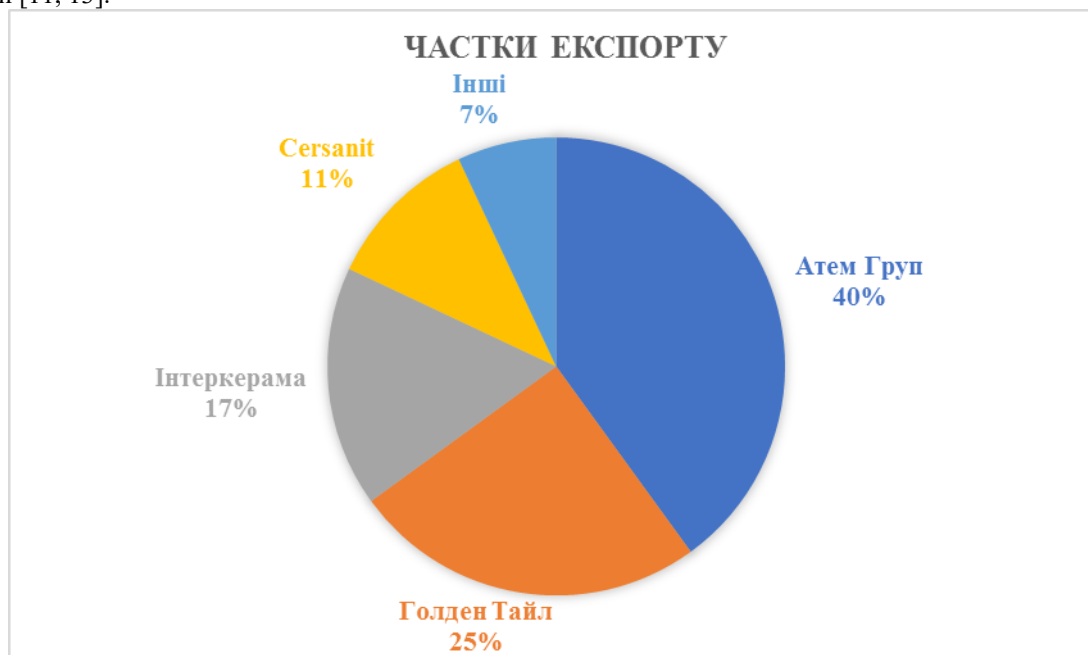

Рис. 3. Розподіл часток у структурі українського експорту

Джерело: розроблено автором на основі [13]

При цьому ТОВ «Атем Груп» з'явилася на ринку в 2003 р., ПрАТ «Інтеркерама» – у 2007 р., «Cersanit Invest» – у 2008 р. Саме внаслідок появи нових виробників на ринку, виробництво керамічної плитки в Україні зросло від 12,6 млн м² у 2003 р. до 45,4 млн м² у 2016 р., та продовжувало рости у 2017 році, однак у 2018 році маємо невелике зменшення кількості виробництва керамічної плитки в Україні.

Отже, можна зробити висновок, що лідерами галузі та підприємствами, що займають найбільшу частку ринку мають лише ті підприємства, які існують не один рік та мають стійке фінансове підґрунтя, що й забезпечує формування в них конкурентних переваг та відповідно забезпечує ефективність та результативність.

Висновки. Отже, фінансова стійкість підприємства є досить важливим показником будь-якого підприємства та детермінує його становище на ринку, а саме забезпечує формування конкурентних переваг, що є запорукою успіху суб'єкта господарювання. Слід також зазначити, що якщо підприємство фінансово стійке, то воно має перевагу перед іншими підприємствами тієї ж сфери діяльності, зокрема у застосуванні R&D-проектів у діяльності.

Література

1. Панасенко Д.А. Конкурентоспроможність підприємства: сутнісна та функціональна характеристики / Д.А. Панасенко // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – Львів : Видавництво Львівської політехніки. – 2012. – № 727. – С. 270–276.
2. Ожегов С. И. Словарь русского языка / С. И. Ожегов. – М. : Изд-во «Советская энциклопедия», 1972. – 846 с.
3. Фатхутдинов Р. А. Конкурентоспособность организации в условиях кризиса: экономика, маркетинг, менеджмент / Фатхутдинов Р. А. – М. : Маркетинг, 2006. – 892 с.
4. Короткий словник менеджера / [за ред. В. П. Грошева]. – М., 1991. – 72 с.
5. Фасхiev X. A. Как измерить конкурентоспособность предприятия? / X. A. Фасхiev, E. B. Попова // Маркетинг в России и за рубежом. – 2003. – № 4. – С. 53–68.
6. Шершньова З.Є. Стратегічне управління : [підручник] / Шершньова З.Є. – К. : КНЕУ, 2004. – 699 с.
7. Коба М.О. Підходи до формування стійких конкурентних переваг підприємства [Електронний ресурс] / М.О. Коба // Вісник НТУУ «КПІ». – 2016. – Режим доступу : <http://conf.management.fmm.kpi.ua/proc/article/view/95265>
8. Портер М. Конкурентное преимущество: Как достичь высокого результата и обеспечить его устойчивость / Портер М. ; пер. с англ. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2005. – 715 с.
9. Жмеренецький О. Інновації або смерть: як бізнесу вижити на тонучому кораблі "Україна" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.epravda.com.ua/publications/2017/08/16/628080/

10. Абрютина М.С. Анализ финансово-экономической деятельности предприятия / Абрютина М.С. – М., 2009. – 105 с.
11. Офіційний сайт Української асоціації кераміки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ceramic.com.ua>
12. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua/>
13. Зелена книга «Системний перегляд якості державного регулювання ринків: «керамічні плити і плити» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://regulation.gov.ua/book/70-zelena-kniga-sistemnij-pereglad-akosti-derzavnogo-reguluvanna-rinku-keramicni-plitki-i-pliti>

References

1. Panasenko D.A. The competitiveness of the enterprise: the essential and functional characteristics (2012). Herald of the National university "Lviv Polytechnic". Lviv: Publishing house of Lviv Polytechnic. 727. P. 270–276.
2. Ozhegov S.I. (1972). Dictionary of the Russian language. M.: Publishing House "Soviet Encyclopedia". 846 p.
3. Fathutdinov R.A. (2006). Competitiveness of an organization in a crisis: economics, marketing, management. M.: Marketing, 892 p.
4. The manager's short dictionary, ed. V.P. Groshev. M., 1991. 72 p.
5. Fashiev Kh.A., Popova E.V. (2003). How to measure the competitiveness of an enterprise? Marketing in Russia and abroad. 4. P. 53–68.
6. Shershneva Z.E. Strategic Management: textbook. .: KNEU, 2004. 699 p.
7. Koba M.O. (2016). Approaches to formation of sustainable competitive advantages of the enterprise. Herald of NTUU "KPI". URL: <http://conf.management.fmm.kpi.ua/proc/article/view/95265>
8. Porter M. Competitive advantage: How to achieve a high result and ensure its sustainability. M.: Alpina Business Bux, 2005. 715 p.
9. Zhmerenetsky O. Innovation or Death: How Businesses Survive on a Sinking Ship «Ukraine». URL: www.thoughts.com.ua/publications/2017/08/16/628080/
10. Abryutina M.S. Analysis of financial and economic activity of the enterprise. M, 2009. 105 p.
11. Official site of the Ukrainian Ceramics Association. URL: <http://www.ceramic.com.ua>
12. State Statistics Service of Ukraine. URL: <http://ukrstat.gov.ua/>
13. Green book «Systematic Review of State Market Regulation: Ceramic Tiles and Slabs». URL: <https://regulation.gov.ua/book/70-zelena-kniga-sistemnij-pereglad-akosti-derzavnogo-reguluvanna-rinku-keramicni-plitki-i-pliti>

Рецензія /Peer review: 08.08.2019

Надрукована /Printed: 04.09.2019
Рецензент: д.е.н., проф. Гончар О. І.